

УДК 37.036:78.01

<https://doi.org/10.31652/978-617-UAWCS-2025.59>**Л.О. Остапчук**

викладач

Вінницький державний педагогічний університет

імені Михайла Коцюбинського

м. Вінниця, Україна

ostapchuklida@gmail.com

Т.Ю. Панасюк,

концертмейстер

Вінницький державний педагогічний університет

імені Михайла Коцюбинського

м. Вінниця, Україна

м. Вінниця

tamara.panasjuk1963@gmail.com

К.В. Розворук,

здобувач вищої освіти

Вінницький державний педагогічний університет

імені Михайла Коцюбинського

м. Вінниця, Україна

м. Вінниця

krozvoruk@gmail.com

ВПЛИВ АКТИВНОГО МУЗИКУВАННЯ НА ФОРМУВАННЯ ТА РОЗВИТОК ОСОБИСТОСТІ.

Анотація. У статті досліджується роль мистецтва, зокрема музичного, в освітньому процесі та його значення для формування і розвитку особистості. Аналізується тенденція заміщення активної мистецької діяльності пасивними формами взаємодії. Автори, визнаючи вплив пасивного сприйняття музики на емоційну сферу, культурне збагачення та комунікативну взаємодію, акцентують увагу на тому, що саме активна музична діяльність сприяє комплексному розвитку особистості, інтегруючи когнітивні, емоційні, фізичні та соціальні аспекти становлення індивіда.

Ключові слова: Освіта, мистецька діяльність, формування особистості, активна музична діяльність.

Abstract. The article examines the role of art, particularly music, in the educational process and its significance for personality formation and development. The study analyzes the trend of replacing active artistic engagement with passive forms of interaction. While acknowledging the impact of passive music perception on the emotional sphere, cultural enrichment, and communicative interaction, the authors emphasize that active musical engagement fosters a more comprehensive personal development by integrating cognitive, emotional, physical, and social aspects of individual growth.

Keywords: Education, artistic activity, personality formation, active musical engagement.

Сьогодні в державі триває реформа освітньої сфери, яка покликана привести українську освіту у відповідність до сучасних запитів особистості, суспільства, економіки та світових тенденцій. Відбувається системна трансформація освіти на всіх рівнях – від дошкільних закладів до вищих навчальних установ. Ця реформа передбачає підвищення якості освітніх послуг, що забезпечують набуття учнями та студентами ключових компетентностей, необхідних сучасній людині для успішної життєдіяльності та самореалізації. Водночас реформа має зробити освіту й науку важливими чинниками економічного розвитку та підвищення конкурентоспроможності України на світовій арені. «Соціальне замовлення дозволяє намітити та визначити стратегічні шляхи розвитку

сучасного суспільства, що не тільки дає можливість освіті вийти на перше місце у вирішенні найважливіших завдань розвитку держави та суспільства, але й представляє особливу цінність освіти у сучасному світі, її роль та місце у втіленні життєвих цілей учнів.» [6, с. 280]

Системні зміни в освітній сфері перебувають під пильною увагою педагогів, науковців та всього суспільства, адже вони тією чи іншою мірою стосуються кожного громадянина. Виникає низка питань, що потребують широкого обговорення. Одне з них – роль мистецтва, зокрема музичного, в освітньому процесі та його значення у формуванні й розвитку особистості.

Аналізуючи сучасні освітні зміни, варто зазначити, що мистецькій освіті не приділяється належна увага. Замість активної мистецької діяльності дітей (створення музики, виконання, участь у художніх процесах) все частіше використовуються пасивні форми взаємодії – ознайомлення, вивчення, розмови про мистецтво. Такий підхід зменшує залученість дітей до творчого процесу, що може негативно вплинути на їхній розвиток. Адже активне мистецьке самовираження формує особистість значно глибше, ніж просто сприйняття мистецтва.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженням впливу активного музикування на формування та розвиток особистості займалися як українські, так і зарубіжні науковці, педагоги та музиканти. Серед них: Карл Орф – німецький композитор і педагог, відомий своєю системою елементарного музикування, яка сприяє розвитку пізнавальних процесів у дітей дошкільного віку з ознаками обдарованості; Г. Кондратенко – українська дослідниця, яка вивчала формування творчої особистості майбутнього вчителя музичного мистецтва через активне музикування та творчу інтерпретацію музичних творів; Н. Аніщенко – українська науковиця, яка досліджувала вплив музичної освіти на розвиток педагогічної культури та особистості майбутніх вчителів мистецтвознавчих предметів; М. Шевченко – авторка методичного посібника про активні технології як ефективний засіб розвитку музично-ритмічних здібностей учнів початкової школи на уроках музичного мистецтва; Т. Панасюк – піаністка і педагог, яка зазначає, що «загальна музична освіта школярів завжди була і залишається невід'ємною частиною естетичного виховання підростаючого покоління. Найважливішим напрямом музичних знань є формування за їх допомогою моральних, естетичних та мистецьких якостей особистості, необхідних юному громадянину, патріоту України». [7, с. 209]; Л. Василевська-Скупа – педагог, науковець, яка у своїх працях досліджує процеси впливу музики на емоційний та інтелектуальний світ людини і наголошує, на тому, що «при виконанні художнього твору надзвичайно важливе значення має розуміння психологічних категорій – емоцій та почуттів». [2, с. 308].

Ці дослідники зробили значний внесок у розуміння того, як активне музикування впливає на розвиток особистості, зокрема на формування творчих здібностей, емоційного сприйняття та художньо-естетичних смаків.

Мета і завдання статті. Проаналізувати вплив активного музикування на формування особистості, зокрема його значення для емоційного, когнітивного та соціального розвитку.

Виклад основного матеріалу. Формування особистості є складним і безперервним процесом що розпочинається з моменту народження людини і триває впродовж усього життя. Він обумовлений взаємодією біологічних, психологічних і соціокультурних чинників. Мистецтво, зокрема музика, відіграє важливу роль у становленні особистості, впливаючи на емоційний, когнітивний та соціальний розвиток людини. Його вплив простежується на всіх етапах життєвого шляху, починаючи з раннього дитинства. Через різні види мистецтва (живопис, літературу, театр, кінематограф) людина засвоює цінності, моральні норми та соціальні моделі поведінки.

Універсальною мовою, яка формує психоемоційний стан людини та впливає на її особистісний розвиток є музика. Вона стимулює емоційну сферу, розвиваючи здатність до емпатії та сприяючи регуляції емоційних станів. Музичне мистецтво може викликати катарсичні переживання, сприяти психологічному розвантаженню та формуванню гармонійного внутрішнього стану.

Активне музикування справляє позитивний вплив на фізичний стан людини. Воно сприяє розвитку координації рухів, дрібної моторики та підвищенню стійкості до стресу. Вокальні техніки, що застосовуються під час співу, зміцнюють дихальну систему, що, у свою чергу, може знижувати ризик респіраторних захворювань.

Наукові дослідження підтверджують, що заняття музикою позитивно впливає на когнітивний розвиток особистості. У процесі активного музикування відбувається формування та зміцнення нейронних зв'язків між півкулями мозку, що сприяє кращій адаптації до навчальної діяльності, розвитку пам'яті, уваги, мовлення та логічного мислення.

Музика є одним із ключових засобів соціалізації, оскільки сприяє розвитку емоційного інтелекту та здатності до емпатії, формує світогляд, естетичний смак і художнє сприйняття світу, збагачує культурний досвід та стимулює креативне мислення. Вона також відіграє важливу роль у процесах самопізнання та самовираження особистості, сприяючи формуванню індивідуального стилю та ідентифікації людини з певною культурною або субкультурною спільнотою.

Музика сприяє набуттю ключових компетентностей, необхідних сучасній людині для успішної життєдіяльності та самореалізації. Зокрема, спільне виконання музичних творів розвиває навички командної роботи, зміцнює лідерські якості та підвищує впевненість у собі. Ознайомлення з музичними традиціями різних народів сприяє усвідомленню етнокультурної ідентичності та розширенню світогляду.

Таким чином, музика є потужним чинником формування особистості, який справляє комплексний вплив на емоційний, когнітивний та соціальний розвиток людини. Вона сприяє творчому самовираженню, формуванню моральних цінностей і гармонізації внутрішнього світу. Тому її активне залучення в освітній процес відіграє важливу роль у всебічному розвитку особистості.

Традиційно для українців мистецтво було невіддільною частиною побуту, способом передачі досвіду та ефективним інструментом виховання. До різноманітної мистецької діяльності залучалися всі члени суспільства з раннього дитинства. Гуртовий спів, інструментальне музикування, театральне та хореографічне мистецтво відігравали важливу роль у святах, обрядах, ритуалах і навіть у повсякденному житті. Будівництво та оформлення житла, створення одягу та предметів побуту часто супроводжувалося використанням декоративних елементів.

Постійна активна мистецька діяльність сприймалася суспільством як невід'ємна складова повсякденного життя і значною мірою визначала авторитет та соціальний статус людини, формуючи менталітет українців, їхні пріоритети, цінності, моральні й духовні орієнтири. Сьогодні очевидно, що українська нація досягла високого рівня духовного, морального та інтелектуального розвитку, і важливу роль у цьому відіграла саме активна мистецька діяльність.

Підсумовуючи викладене, слід наголосити, що активне музикування є ключовим чинником гармонійного розвитку особистості. На відміну від пасивного сприйняття музики, яке здебільшого впливає на емоційну сферу, культурне збагачення та комунікативну взаємодію, активна музична діяльність забезпечує глибший і комплексніший розвиток, формуючи когнітивні, емоційні, фізичні та соціальні навички.

Отже, у процесі реформування освітньої сфери необхідно приділяти особливу увагу залученню учасників освітнього процесу до активного музикування. Незалежно від рівня музичних здібностей, практична взаємодія з музикою є ефективним засобом формування цілісної, творчо розвиненої особистості та має стати невід'ємною складовою сучасної освіти.

Список використаних джерел:

1. Аніщенко Н. В. Особливості діагностування музичного сприйняття майбутніх вчителів мистецтвознавчих предметів: монографія. Київ : Інститут обдарованої дитини, 2014. 186 с.
2. Василевська-Скупа Л.П. Особливості формування творчих здібностей майбутніх вчителів музики у вокальному класі. Сучасні інформаційні технології та інноваційні